

istorico-etimologică, care, probabil, ar putea arăta că sensurile expresiilor / unităților frazeologice nu apar întâmplător.

Bibliografie

1. Căpățină, Cecilia, *Tipuri structurale ale locuțiunilor adverbiale*, Editura Universitaria, Craiova, 2004.
2. Colțun, Gh., *Aspecte ale frazeologiei limbii române*, Chișinău, U.S.M., 1997.
3. Colțun, Gh., *Frazeologia limbii romane*, Chișinău, Editura Arc, 2000.
4. Comșulea, Elena, Teiuș, Sabina, Șerban, Valentina, *Dicționar de expresii și locuțiuni*, Chișinău, Știința, 1998.
5. dexonline.ro
6. Popa, Ion, Popa, Marinela, *Limba română. Gramatică, fonetică, vocabular, ortografie și ortoepie*, București, Editura Niculescu, 2015.

CALCURI INADMISIBILE DUPĂ MODELE DIN LIMBA RUSĂ

Violeta MATIET- PARASCHIV, dr., conf. univ. interimar,
Natalia STRATAN, dr, conf.univ. interimar

Summary

The present article approaches the issue of some deviations from literary norms – linguistic loans from Russian, which are quite numerous and frequent in our language and can generate many language-related difficulties.

Problema corectitudinii vorbirii a fost și rămâne o problemă de actualitate ardentă. Aceasta și pentru că limba e în continuă schimbare. Ceea ce mai ieri ni se părea corect, astăzi nu mai corespunde normei. În aceste condiții propagarea normelor limbii literare este o necesitate stringentă și e regretabil faptul că nu toți înțeleg acest lucru.

Limba constituie cu adevărat cel mai important mijloc de comunicare doar atunci când este folosită în toată plinătatea ei, adică atunci când îi sunt puse în valoare toate resursele și, nu în ultimul rând, când aceste resurse sunt utilizate corect. Astfel zis, când cuvântul potrivit este folosit la locul potrivit, vorba lingvistului Valentin Mîndîcanu. Tocmai aici avem cele mai multe restanțe. Dacă un mesaj este alcătuit din cuvinte folosite în mod impropriu, adică cu alte sensuri decât cele potrivite, autorul mesajului riscă să nu poată transmite mesajul sau și, mai rău, să spună altceva decât intenționa. Tocmai așa se întâmplă deseori în cazurile în care vorbitorul vrea să zică una, dar zice cu totul alta.

Proprietatea este una dintre calitățile generale ale stilului ce „constă în utilizarea în exprimare a celor mai potrivite mijloace lingvistice (cuvinte, sensuri, forme, structuri). Proprietatea vizează deplina concordanță dintre conținut, expresie și intenție și se realizează prin selectarea atentă a mijloacelor de expresie” [7, p. 15].

În unele cazuri, cuvântul utilizat într-un anumit context nu are nicio vină că a fost impus să participe, împreună cu alte cuvinte, la edificarea unui ansamblu arhitectural în care nu-i stă bine, pentru că nu se potrivește în acel loc. Cuvântul e bun, e grațios, e colorat, e sonor, dar, ca să vezi, nu se potrivește în locul în care a fost plasat. Este oare de vină cuvântul? El este doar un material de construcție. Cum îl vei folosi, așa te va sluji [11, p. 27].

Trecând prin etapa de modernizare, limba română și rusă și-au achiziționat un arsenal de termeni. Dacă limba rusă a păstrat intact accentul cuvintelor ca în limba de împrumut, limba română le-a adaptat la specificul său. Așa cum menționa Ion Heliade Rădulescu în prefața *Gramaticii rumânești* (1828), „Vorbele străine trebuie să se înfățișeze în haine rumânești și cu mască de rumân înaintea noastră” [9, p. 164].

Lingvista basarabeană Irina Condrea menționează următoarele: „O pronunție frumoasă și clară, dar mai ales corectă, se

obține cu un anumit efort, depus conștient și ghidat de a vorbi fără cusur limba literară” [3, p. 51].

Limba română actuală a trecut printr-o mulțime de modificări atât de ordin fonetic, morfologic, dar și sintactic. Schimbările ce au loc în vocabularul limbii române au rolul fie de a îmbogăți vocabularul, dar și de a modifica evoluția limbii. Unele dintre schimbările apărute sunt adaptate din necesitate sau din simpla obișnuință a vorbitorilor de a le pune în vocabularul lor actual.

Comunicarea are un rol important în viețile noastre, realizându-se astfel un schimb de informații, idei și sentimente; de aceea, pentru a avea o comunicare cât mai bună, trebuie ca aceasta să se realizeze cât mai corect posibil, respectând normele gramaticale actuale.

În perioada actuală se observă tendința de amestecare a stilurilor: în stilul publicistic apar elemente din stilul administrativ sau din limbajul argotic. De asemenea, în unele emisiuni de televiziune își face loc o nouă „limbă”, hibridă, care e o combinație fie de română cu engleză, fie de română cu italiană. Pe de altă parte, se observă că există tendința de a se utiliza, într-o situație total nepotrivită, elemente argotice sau chiar un limbaj familiar, uneori tinzând spre vulgaritate, ancorat în „meandrele concretului”.

O educație bună, dublată de un limbaj pe măsură duce la selectarea elementelor cu adevărat valoroase. Comunicarea trebuie să fie de calitate și prin corectitudinea limbajului, adecvat situației nu doar prin ideile exprimate [10, p. 7].

Îmbogățirea lexicului se face atât prin cuvinte noi (împrumutate, derivate cu prefixe și sufixe, compuse, trunchiate ori a căror structură o copiază pe cea a unor cuvinte sau expresii străine), cât și prin transformări semantice ale unor cuvinte deja existente în limbă (lărgiri și restrângeri de sens, înnobilări și degradări, copierea semantismului cuvintelor corespunzătoare din alte limbi) [1, p. 19].

Greșelile supărătoare pe care le observăm în utilizarea limbii române reprezintă un subiect mai mult decât generos, nu numai

pentru lingviști, ci și pentru oricine este preocupat de exprimarea corectă. Ele singure ar umple tomuri întregi, însă mai important decât simpla lor înregistrare, însoțită de indicația „așa nu este corect”, este să înțelegem de ce se produc și cum să le evităm.

Greșelile de limbă sau, dimpotrivă, absența acestora din exprimare reprezintă o carte de vizită pentru orice vorbitor, iar limba este cartea de vizită a unei culturi și a unui popor [5, p. 11].

Irina Condrea în *E timpul să vorbești corect* menționează următoarele: „Există în exprimarea conașionalilor noștri unele abateri de la norma literară atât de înrădăcinate, încât se pare că nimic nu le poate veni de hac” [3, p. 51].

În continuare, ne vom opri la o serie de calcuri condamnabile, dar cu regret, frecvente în spațiul românesc. Calcurile, fiind foarte numeroase și foarte frecvente, generează, firește, foarte multe probleme de cultivare a limbii.

De obicei, greșelile apar când se traduce dintr-o limbă în alta sau în situații de bilingvism, când sensurile cuvintelor sunt confundate.

Cuvântul *baton*, în limba română literară, folosită de vorbitorii basarabeni, care au preluat acest sens din limba rusă, nu are semnificație de „franzelă”. În DEX, vom găsi următoarea explicație: *baton* – bucată (de vanilie, de ciocolată), lunguiață sau în formă de bastonaș.”

Familie este utilizat constant în loc de nume/nume de familie. Confuzia este cauzată de faptul că vorbitorii preiau rusescul фамилия (acesta semnificând în română nume sau nume de familie), de aceea poate fi auzită foarte des și întrebarea „Cum ți-i familia?” În limba română cuvântul *familie* are sensul de „grup de persoane înrudite prin căsătorie sau prin sânge care trăiesc împreună.”

În cadrul studiilor universitare este foarte cunoscută sintagma: *susținere preventivă*, care, de fapt, este *prealabilă*. Această sintagmă este o traducere neinspirată a rusescului *предварительная защита*, în care nu s-a ținut cont de semnificația de facto a lexemului

preventiv, care poate să apară cu acest echivalent, dar nu în orice tip de contexte.

Conform DEX-ului, *preventiv*, *-e* are următorul sens: „care are ca scop preîntâmpinarea unui râu, împiedicarea apariției sau a răspândirii unei boli, a săvârșirii unei infracțiuni” *Prealabil*: „care trebuie făcut, pregătit, spus înainte de începerea unei acțiuni principale; care precedă, care este anterior; anticipat, preliminar” [6, p. 846].

Sensul obișnuit, primar al substantivului *bancă* este acela de „scaun lung și îngust”.

Uneori, însă, prin analogie cu sensul pe care-l are în limba rusă, консервная банка, cuvântului *bancă* i se atribuie sensul de „borcan”. Lărgirea a sferei semantice a lexemului *bancă* nu este un fapt tolerabil, întrucât el constituie un caz de omonimie creat artificial, ce poate duce ușor la confuzii de sens [2, p. 75].

În limba română, spre deosebire de limba rusă, *oprire* nu înseamnă „stație”. În DEX, *oprire* înseamnă „încetarea unei acțiuni, a unei mișcări, rămânere pe loc, staționare”. lui [6, 731]. Așadar, trebuie să ne dezvățăm a spune greșit *oprire* unui loc de staționare a transportului. Deci, vom formula corect: *stație de autobuz, de troleibuz, de taxi*, și nu *oprire de autobuz, de troleibuz* etc.

Cuvântul *bilet* a circulat în vorbirea cotidiană din Basarabia și cu sensul de *carnet* - „document de format mic ce atestă apartenența posesorului la o organizație politică sau de masă”. De exemplu, *bilet de membru al organizației sindicale*, având, totodată, și sinonimul *carnet de student*.

Autorii *Culturii comunicării* [2, p. 164] se opresc la o serie de calcuri semantice condamnabile, frecvente în spațiul românesc din stânga Prutului, și anume:

Din punct de vedere semantic, lexemul *ocupație* nu este echivalent absolut pentru rusescul *занятие*. Cuvântul românesc nu are sensul de „lecție”, pe care îl are *занятие* în limba rusă. Or, în urma calchierii, *ocupație* se folosește cu sensul de „lecție” atât în

vorbirea orală, cât și în presa periodică: *Antrenorul petrece o ocupație cu cicliștii* (corect: *face o lecție*).

Acest calc este determinat, probabil, nu numai de faptul că vorbitorii imită modelul semantic al lui *занятие*. Cunoscând semnificațiile cuvintelor rusești *занятие, лекция, урок*, vorbitorii de limbă română nu știu că în limba rusă lexemul *лекция* nu se folosește pentru a denumi diferite activități didactice cu caracter practic. În asemenea scop, se utilizează cuvântul *занятие*. Anume de aceea, de asemenea situații, vorbitorii evită în mod nejustificat vocabula *lecție* și creează calcul *ocupație*.

Mai multe posturi de televiziune informau telespectatorii că la Academia Militară „*Alexandru cel Bun*” a fost organizată *Ziua ușilor deschise* (rus. *день открытых дверей*). Corect și logic e *Ziua porților deschise*, deoarece majoritatea instituțiilor de învățământ superior au blocuri de studii și campusuri studențești aranjate compact și, pentru a-i invita pe vizitatori în blocurile și sălile de studii, trebuie să-și deschidă larg porțile, ca aceștia să intre chiar cu autoturisme.

Sintagma *sumă rotundă, anul rotund* sunt calcuri semantice după adjectivul rusesc *круглый* (*круглая сумма, круглый год*). În locul adjectivului *rotund*, vom folosi deci cuvinte adecvate, conform stilisticii românești: *sumă mare, frumușică, însemnată*, în funcție de context. Astfel, îmbinarea stabilă de cuvinte se transformă într-un frazeologism. Pentru îmbinarea *anul rotund* vom folosi două opțiuni corecte: *anul întreg* și *tot anul*.

În limba rusă, adjectivul *родной* are sensurile „*natal*” (*родная школа, родной город*), „*matern*” (*родная речь*), „*scitur*” (*родное место*). Unii încearcă să traducă în română acest adjectiv cu sensuri pe care el nu le are. În cadrul emisiunii televizate „*Paparazzi*”, prezentatoarea informa telespectatorii despre unele evenimente ce s-au produs în viața interpretului Anatol Mârzenco, menționând că „*el este pe tabla de onoare a școlii natale*”. Aici au fost depistate 3 greșeli: 1) nu el, Anatol Mârzenco, este pe *tabla de onoare*, ci

fotografia lui; 2) sintagma tabla de onoare e o traducere directă din rusă: *доска почета*; 3) *școala natală* înseamnă, în traducere directă, că artistul „s-a născut la școală” [2, pp. 70-76].

Cercetătorul Valentin Guțu, în *Dicționarul greșelilor de limbă*, consideră că sintagma greșită *școala natală* ar putea fi reparată prin *școală iubită* [8, p.112].

În concluzie am putea spune următoarele: în limba română contemporană, mai ales la nivelul ei lexical, își află utilizare o serie de calcuri după modele rusești. Printre cauzele apariției calcurilor condamnabile se includ:

- incapacitatea vorbitorilor de a găsi, la moment, echivalentul românesc;
- lipsa de ingeniozitate a presei care pune în circulație astfel de calcuri;
- necunoașterea cauzelor ce generează greșelile de calc;
- necunoașterea definiției cuvintelor și a registrului de utilizare a lor în cadrul funcțiilor limbii;
- insuficiența educației lingvistice a populației;
- lipsa cadrului juridic de protejare a limbii române, cu toată decretarea ei ca limbă de stat.

Bibliografie

1. Bizdună, M., *Limba română – greșeli tipice*, Ministerul Educației și Cercetării, Proiect pentru Învățământul Rural, București, 2007.
2. Cantemir, Gr., Timciuc, Sv., *Cultura comunicării*, ARC, Chișinău, 2014.
3. Condrea, I., *E timpul să vorbim corect*, Tipografia centrală, Chișinău, 2014.
4. Condrea, I., *Norma literară și uzul local*, Tipografia Centrală, Chișinău, 2001.
5. Dragomirescu, A., Alexandu, Nicolae, *101 greșeli de lexic și de semantică: cuvinte și sensuri în mișcare*, Humanitas, București, 2011.
6. *Dicționarul explicativ al limbii române*, Univers Enciclopedic, București, 1998.

7. Ghiță, Iulian, Sinteze și exerciții lexicale, lingvistice și stilistice, București, 1989.
8. Guțu, V., Dicționar al greșelilor de limbă, ARC, Chișinău, 1998.
9. Munteanu, Șt., Țăra, V., Istoria limbii române literare, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
10. Popa, Cristina, Erori în utilizarea limbii române, Editura Universitară, București, 2012.
11. Șchiopu, C., Vâlcu-Șchiopu, M., Comunicarea: greșeli și soluții, TOCONO, Chișinău, 2014.

FACULTATEA ISTORIE

POLUAREA ANTROPICĂ ȘI IMPACTUL ASUPRA SĂNĂTĂȚII POPULAȚIEI ÎN UTA TRANSNISTRIA A REPUBLICII MOLDOVA

Gheorghi NICULIȚA, dr., conf. univ.

Summary

Transnistrian region is industrial base of Moldova, which have made most releases of harmful substances in the environment. Since the 80's of XX century the enterprises from Tiraspol have emitted into the atmosphere over 900 000 tones of pollutants. The main enterprises with high polluting capacity are represented by the electricity industry.

With the change of raw material sources and socio-political conditions, the volume of discharges dropped to 5 000-10 000 tones. In this paper is presented the appreciation of pollution of superficial soil layer with heavy metals and with radionuclide Cs-137 of the Tiraspol city region and the monitoring of diffusion of this radionuclide in vegetation.

The Cs-137 content of 160.36 Bq/kg, found in the superior layer of soil profile collected from zone 1, is above the expected limit. Another part of the work is dedicated to health state of human population in Transnistria region, accompanied by cancer diseases, which could be provoked by soil contamination with heavy metals and radionuclides.